

Voorwoord

Het boek dat voor u ligt, is bedoeld ter uitvoering in groep 3 van het basisonderwijs.

Handvaardigheid is niet alleen een gezellige les, waarmee de taal- en rekenactiviteiten onderbroken worden. Handvaardigheidslessen zijn bij uitstek geschikt om kinderen technieken en beeldaspecten bij te brengen.

Durf een stapje verder te gaan, laat de kinderen in aanraking komen met materialen die niet alledaags zijn. Laat ze ervaren en leren tegelijk!

Dit boek bevat een programma voor een heel schooljaar. De lessen zijn verdeeld in lestijden, maar u kunt dit natuurlijk aanpassen naar eigen inzicht. Iedere groep is anders. Kijk goed naar het tempo van de groep en speel hier op in. Stel eisen, maar geef de kinderen ook de tijd om een werkje naar tevredenheid af te ronden. Zelfs al kost dat soms een extra les!

U zult merken dat sommige lessen vrij eenvoudig zijn en vooral gebaseerd zijn op reproduceren. Andere lessen vergen juist veel eigen fantasie, oplossingsgericht denken en creativiteit. Dit is een bewuste keuze. In mijn ervaring werkt juist de afwisseling van deze twee voor zowel de leerlingen als de leerkracht erg goed.

Op de volgende vier pagina's vindt u de opbouw in leerlijnen over de groepen 3 t/m 8. In de kolommen staan cijfers, deze cijfers staan voor de bijbehorende les uit dat leerjaar. U kunt zo eenvoudig zien wanneer welke techniek, welk materiaal en welk beeldaspect (weer) aan bod komt.

De getekende beschrijving van iedere les kunt u ook als stappenplan voor de kinderen gebruiken. Kopieer het op A3-papier en hang het op in de klas. Op deze manier worden de kinderen visueel ondersteund als ze even de volgende stap niet meer weten. Zo heeft u zelf meer ruimte om de kinderen te ondersteunen.

Tot slot wil ik Eelke Schuurbijs enorm bedanken voor het maken van de illustraties!

Heel erg veel knutselplezier en maak vooral 'Tijd voor Handvaardigheid'!

augustus 2013

Lydia Schuurbijs

Leerlijn technieken / materialen

	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
Klei	13	27-29	28-29	5-6	25-26	35-36
Brooddeeg	33-34	8-9	22-24	16-17	19-20	3-4
Boetseren - plat/ halfruimtelijk werken - 3D werken - holle vormen maken - uit één stuk werken - losse delen samenvoegen - (textuur) inkrassen - mallen gebruiken - mensfiguur maken - dierfiguur maken	13, 33-34 13 33-34 33-34	8-9 27-29 8-9,27-29 8-9 33-34	22-24 28-29 22-24,28-29 28-29	16-17 5-6 5-6 5-6,16-17 5-6,16-17 16-17	19-20 25-26 25-26 19-20 25-26 25-26	3-4 35-36 35-36 3-4 3-4,35-36
Draad/Touw - vingerhaken - pompoms - kwastpoppen - borduren - rijgen - naaien - plakken - knopen - lussen maken	30-32 37-38 15-16	37-38 10-12 23-25 6-7, 21 10-12,37-38	30-31 13-14,32-33 5-6,13-14, 30-31,32- 33,34 5-6	30-31 32-33 37-38 13,32-33 37-38 21	31-32 8-9, 21-24, 27-28,34-36 31-32	5-7 32-34 14
Vilt/Stof - stof-maché - knippen - applicatie - patroon spelden - tekenen	15-16 1-2, 30-32 8	6-7 23-25 23-25 15	25-27	14-15 10-11 10-11 10-11	21-24 8-9,21-24, 34-36,37-38 5-6 34-36	21-22 32-34
Stof/Papier/Karton - weven - vlechten - tamponneren/sjabloneren - afdrukken van verf - gebruik van mallen	29 12, 28	30-31 36 6-7,27-29 1 2-3,13,20, 23-25	20-21 35 1 2-4,7,11	20 28-29	5-6 29-30 11	12,19-20,32- 34

Papier/ Karton /Hout - toepassen van plakranden - spatten - ecoline blazen - krullen - halfruimtelijk - 3D (ook karton) - scheuren - papier-maché - vliegerpapier - sitspapier - crêpepapier - zijdevloei papier - vouwen - kreuken - inpakken - snijden - gelijke stroken knippen - omklaptechniek - diepte creëren plat vlak	 36 11,17-18, 23-24,26-27 29,35 3,7 4 9-10,20-22 23-24,28 4,19 3, 35 23-24,26-27 29	 2-3 32 2-3,10-12 14,22 4-5 16-19 4-5 10-12 2-3 2-3,8-9, 10-12, 32 23-25,27-29	 35 8-10,11, 37-38 2-4, 15-17 7, 11,37-38 8-10 7, 36 22-24,25-27	 1-2,12,35-36 3-4,14-15, 18-19 7-9 28-29 35-36 3-4 34 22-24,25-27 1-2	 11 1-2,12-15 11 3-4 33 1-2 21-24,27-28 7 10	 15-18,19- 20,37-38 8,13,15- 18,19- 20,23,37-38 1-2 24-27 8,37-38 13 24-27,28-31 37-38 23
Constructies/Verbanden - scharnierconstructies - halfsteensverband - bewegende delen	 14		 12			 15-18 12
Gips - gieten - verband			 18-19	 22-24	 16-18	 9-11
Hout					 12-15	 28-31
IJzerdraad/Chenilledraad	 5-6		 22-24		 8-9	 3-4
Overig - basis maken voor papier-maché - speksteen - linoleum - natuurlijk materiaal - pitriet - eieren uitblazen - playmaïs - mozaïek - pasta - ecoline (afstoottechniek) - gekleurd zand - poedersuikerlijm - rietjes - piepschuim	 25 8	 16-19 26 33-34 15 35	 2-4 12 34	 7-9 13 14-15 21 25-27 14-15	 27-28 29-30	

Leerlijn beeldaspecten

	Groep 3	Groep 4	Groep 5	Groep 6	Groep 7	Groep 8
Vorm - geometrische vormen - organische vormen - gezicht - lichaam - symmetrie - letters - omtrek /contour - samenvoegen - herhalen - groot/klein - hoekig - eivorm - stippen - rond/hoekig - rond - vereenvoudigd - vormverandering - spiegelbeeld - spiraal - binnen- en buitenvorm - hartvorm - silhouet - functionele vormen - dierenlijf - verhouding - abstract	7, 13, 19,25,30- 32,33-34 4,5-6 11 1-2 9-10 9-10 12 1-2, 12,13,14 3 5-6 17-18, 19 20-22 20-22 35 7	10-12, 33-34,36 10-12,13,32 2-3, 20,32 21,35 10-12,36 13,27-29 8-9,13,15, 20, 21,23-25 14	12,20-21,34 5-6,37-38 28-29/30-31 7 36 13-14,32-33 35,36,37-38 8-10 1 5-6 8-10,11 22-24	13,20,25- 27,34 5-6,28-29 12,16-17 25-27 12 18-19 21 25-27,32-33 14-15 1-2,10- 11,12,35-36 18-19 14-15 12 5-6 3-4,7-9 12	21-24,33 7 8-9 7 10, 37-38 31-32 1-2,27- 28,37-38 29-30 3-4,5-6,7,11 10 25-26	13,15-18,19- 20,23 8 3-4,12,21- 22,35-36 3-4 13 14,19-20 1-2 24-27 5-7 23 15-18 15-18 9-11
Ruimte - plaatsing o.h. vlak/i.d. ruimte - horizon - centreren - overlap - plattegrond	13	26 4-5,15,21	37-38 1,36 35	12 35-36	5-6	37-38 15-18
Kleur - huidskleur - herfstkleuren - gevoelswaarden - realistisch - expressionistisch	1-2, 9-10 5,6 7,15-16,17- 18, 20-22, 23-24,28 11,25,33-34 25,33-34	6-7,8-9 10-12,22 16-19,26,27- 29 16-19,26	28-29 5-6,7 18-19,32-33 2-4	5-6 18-19,22-24 7-9	5-6 16-18,19-20 25-26	24-27,37-38

Kleur (vervolg) - zacht/fel - primair - pastel - karakterversterkend - mengen - opvallend - nuances - secundair - contrasten - combinaties - negatief - koud/warm - kerst	8 19 20-22 36 3	14 33-34,36 14,22,35 13 4-5 4-5,27-29 33-34,36	18-19 34 18-19 2-4 15-17	21 34 21 7-9,10-11 5-6,21 34 1-2 20,30-31	19-20 19-20 7 8-9 27-28 10 34-36 7	12 8 9-11 12 12 5-7,19- 20,32-34 1-2 3-4 14
Licht	23-24,28	22	7,11,37-38	12,14-15,28-29	11	8,13,14,37-38
Textuur - stoffen - bobbels - geboetseerd - nabootsen - ingekrast - zacht - glad - ribbels - korrelig/ruw - reliëf - kreukels - draad	15-16 33-34 30-32	23-25,30-31 6-7 16-19 8-9 27-29,33-34 33-34 20,35	 2-4,7 30-31 22-24,28-29 12 18-19	 16-17 5-6 3-4,22-24	34-36,37-38 25-26 12-15,19- 20,27-28 12-15,16-18 1-2	21-22,32-34 3-4,35-36 24-27,28-31 9-11,28-31 24-27 14
Compositie - patroon - verdelen - zelf bedenken - functionele plaatsing - naar een voorbeeld - spiegelbeeld - afsnijding	12, 15-16 19 23-24,35 14 26-27	 6-7,21 16-19 33-34	 8-10,25- 27,34,36	21,25-27,37- 38 18-19,25- 27,37-38 5-6	3-4 3-4,10,16- 18,29-30 7	32-34 28-31 15-18,21- 22,35-36 15-18,24-27
Lijn - lijnenspel - strepen - doorgetrokken - rond/hoekig - golvend - horizontaal/verticaal - schuin - rafelig	19,29,36 20-22 37-38 36	15,22 1,37-38 37-38 6-7 30-31	1,20-21 13-14,32-33 25-27,37-38	13,14-15 21 12,32-33 20 20,37-38 35-36,37-38	3-4 5-6,7,10, 31-32 33 33	5-7,13,14,23 9-11 23 1-2
Vlakkvulling	4,5-6,8,12,17-18,35	1, 4-5,32,33-34	7,15-17,32-33	1-2	1-2,21-24,31-32,37-38	1-2,19-20,21-22

Inhoud groep 3:

- Les 1) Jezelf maken met papier en stof (plat vlak)**
- lichaamsdelen uitknippen en weer samenstellen
- Les 2)** *- stukjes vilt knippen om het figuur mee aan te kleden*
- Les 3) Slakken maken van repen papier**
- Les 4) Een giraffe of krokodil maken van karton**
- Les 5) Eekhoorns van papier maken met een bewegende staart**
- eekhoorn uitknippen, staart maken en starten met de blaadjes
- Les 6)** *- de eekhoorn verder versieren met bladeren*
- Les 7) Paddenstoelen maken van kartonnen bordjes**
- Les 8) Met krijt tekenen op stof en dan overschilderen met ecoline**
- Les 9) Sinterklaas: een masker maken van papier-maché**
- een halve ballon beplakken met papier-maché
- Les 10)** *- het hoofd beschilderen en het hoofddeksel maken*
- Les 11) Pietengezichtjes maken op een prikker**
- Les 12) Kerstbomen maken van handjes**
- Les 13) Sneeuwpoppen kleien**
- Les 14) Iglo's knippen en plakken**
- Les 15) Kralen maken**
- de kralen maken van stof-maché
- Les 16)** *- de ketting rijgen*
- Les 17) Maskers maken van papieren zakken**
- het uitprikken van de oog- en mondgaten, starten met versieren
- Les 18)** *- het masker afmaken*
- Les 19) Mondriaantjes maken**
- Les 20) Paaseieren maken van papier-maché**
- Les 21)** *- eieren schilderen, eerste helft*

- Les 22)** - *paaseieren afschilderen*
- Les 23)** **Moederdag: raamhanger beplakken**
- Les 24)** - *raamhanger inpakken, kaartje maken*
- Les 25)** **Playmaïs op het platte vlak**
- Les 26)** **Vaderdag: deurhanger maken**
- Les 27)** - *deurhanger afmaken en inpakken*
- Les 28)** **Doorschijnende vaas met zomerbloemen**
- Les 29)** **Papier weven in weefraam**
- Les 30)** **Pompomdieren maken**
- Les 31)** - *pompomdieren afmaken*
- Les 32)** - *pompomdieren afmaken*
- Les 33)** **Brooddeeg maken**
- Les 34)** - *brooddeeg schilderen*
- Les 35)** **Vouwen (tulpen)**
- Les 36)** **Ecoline blazen**
- Les 37)** **Borduren**
- Les 38)** - *borduurkaart afmaken*

mijn portret

Benodigdheden per leerling:

- kopieerblad 1, gekopieerd op huidskleurig papier
- achtergrondpapier
- schaar
- lijm
- vilt of stof

Omschrijving van de opdracht:

- 1) De kinderen knippen de lichaamsdelen uit.
- 2) Ze verschuiven ze op het papier tot ze tevreden zijn over de houding.
- 3) Ze plakken alles vast.
- 4) Ze knippen stukjes kleding uit lappen stof.
- 5) Ze plakken deze op het lichaam.

Nadere toelichting op basis van doelen:

De kinderen kunnen werkstukken maken:

- 0 op basis van gericht waarnemen
- 0 op basis van innerlijke voorstelling
- X met een communicatieve functie -> over jezelf vertellen
- 0 met een gebruiksfunctie

De kinderen kunnen de volgende beeldaspecten gebruiken in hun werkstuk:

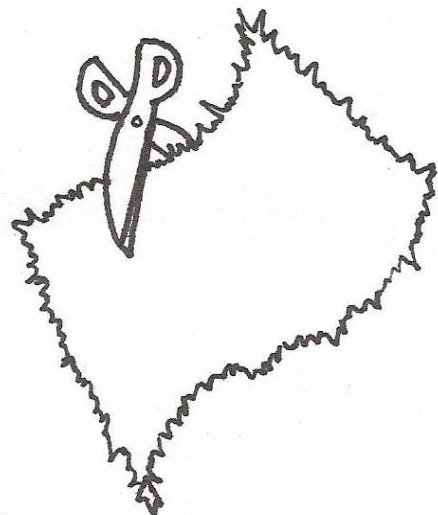
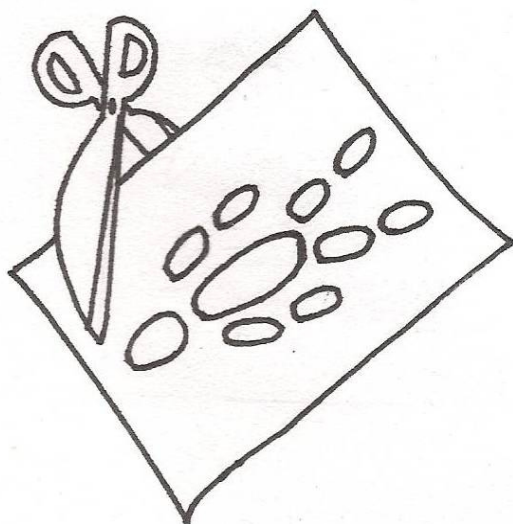
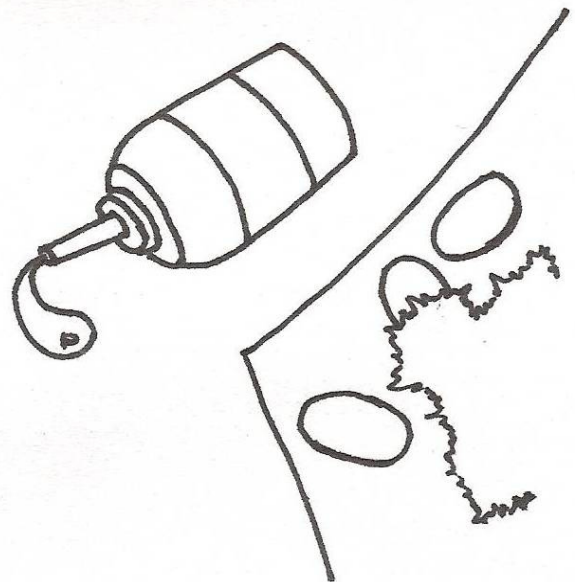
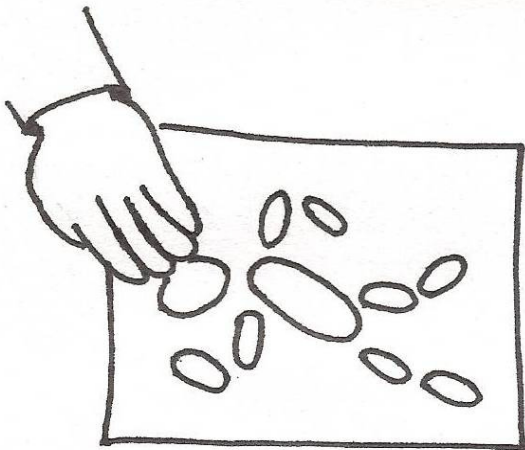
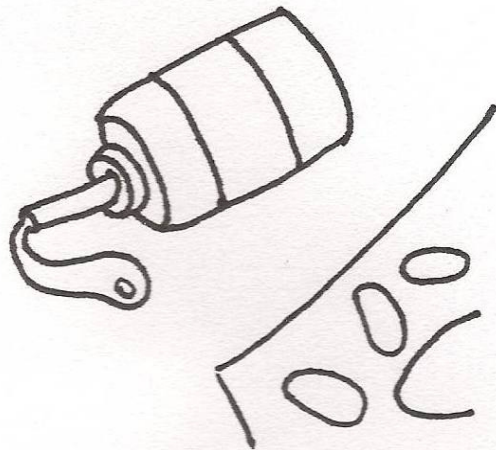
- X vorm : lichaamsvorm en samenvoegen
- 0 ruimte :
- X kleur : huidskleur (donker/licht)
- 0 licht :
- 0 textuur :
- 0 compositie :
- 0 lijn :
- 0 vlakvulling :

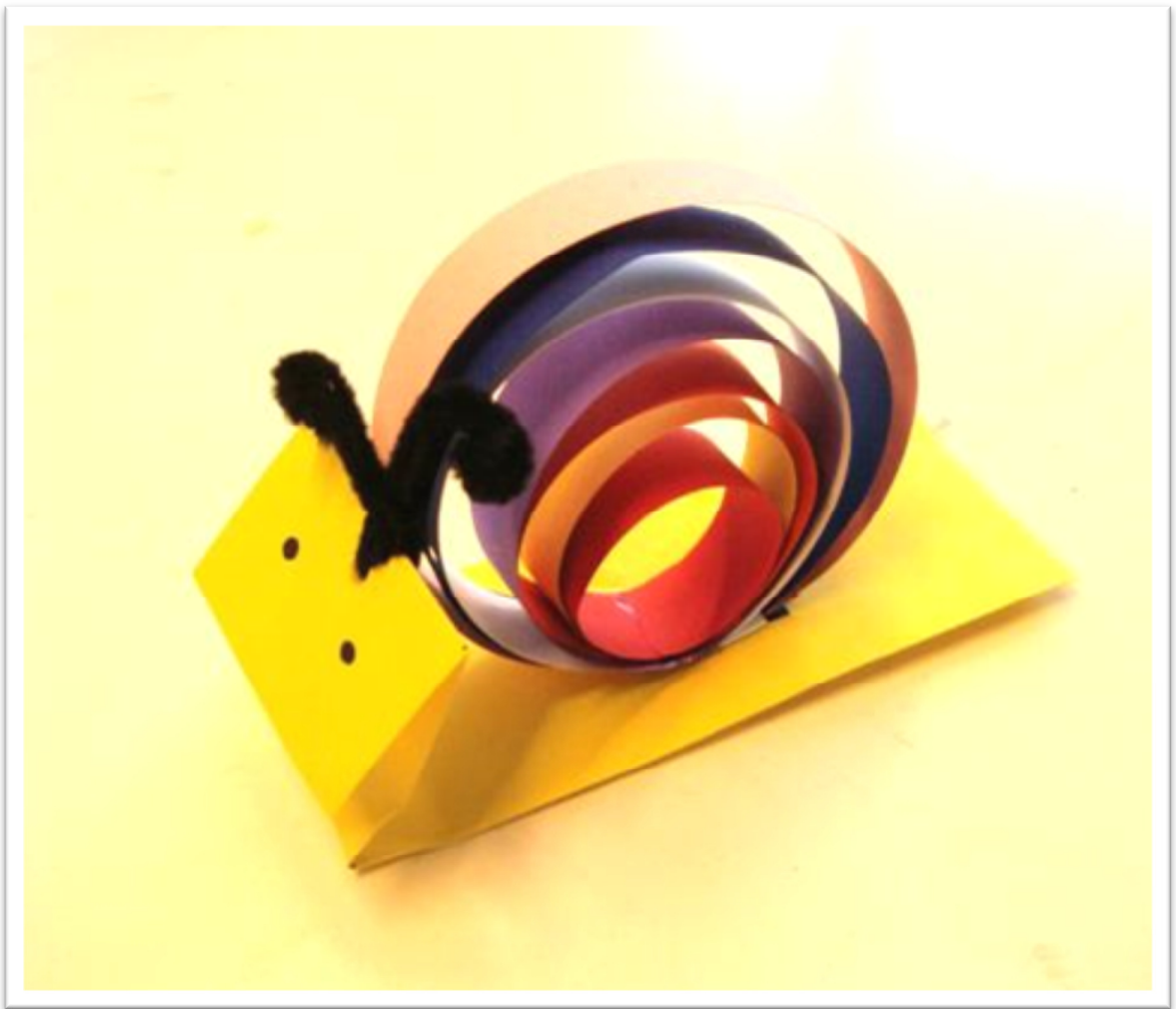
De kinderen onderzoeken beeldende mogelijkheden en werken met:

- X stof: de kinderen oefenen met kleine stukjes stof/vilt knippen

De kinderen kunnen hun werk vergelijken met de gestelde opdracht en de invulling van die opdracht door anderen, ze doen dit op basis van:

- 0 vorm
- 0 materie
- X betekenis -> Heb je iets over jezelf verteld?

een kleurrijke slak

Benodigheden per leerling:

- kopieerblad 2, gekopieerd op stevig papier
- 7 stroken papier met de lengtes: 15, 18, 21, 24, 27, 30 en 33 cm.
- lijm
- perforator
- een stukje chenilledraad
- zwarte stift